

DOI: <https://doi.org/10.31110/consensus/2026-02/089-100>

УДК (UDC) 94 (477.52) "1943" : 32.019.5 : 930.2

THE ALMANAC 'ROMEN TSVITE' (1943): A LITTLE-KNOWN SOURCE ON THE HISTORY OF NAZI PROPAGANDA IN THE OCCUPIED SUMY REGION

Vitalii Korol*

Tetiana Shut**

Abstract

The aim of the work is a detailed analysis of the structure and content of a little-known historical source from the period of German occupation – the literary almanac 'Romen Tsvite' ('Chamomile is Blooming'), published in the city of Romny, Sumy region, in 1943.

The research methodology is based on the principles of historicism, objectivity, and comprehensiveness. General scientific (analysis, synthesis, induction, deduction) and special historical (historical-genetic, historical-systemic, retrospective, comparative-historical) methods were used, as well as elements of hermeneutics and content analysis.

The scientific novelty lies in the fact that the study of the almanac 'Romen Tsvite', until now practically unknown to the scientific community, has become the subject of a separate study for the first time.

Conclusions. The literary almanac collection 'Romen Tsvite' appeared not simply as a publishing project, but as a complex tool of ideological indoctrination and legitimization of the Nazi occupation regime. The key strategy of the publication was the instrumentalization of national memory: by revising Shevchenko's works and emphasizing the genetic connection between Ukrainian and German culture, the occupation authorities sought to distance the population from Russian influence and integrate it into the hierarchical system of the new Europe. The almanac vividly captures the phenomenon of informational collaborationism, where the efforts of local intelligentsia aimed to create the illusion of peaceful prosperity and cultural autonomy under German supremacy, while simultaneously hiding the realities of terror behind a facade of anti-Bolshevik rhetoric and mythologizing the figure of Adolf Hitler. 'Romen Tsvite' is an important source for studying the mechanisms of total control over the public space of the occupied region, in which national forms of culture were used exclusively to legitimize the order imposed by the invaders.

Keywords: World War II, German occupation, Sumy region, Nazi propaganda, literary collection, 'Romen Tsvite'

* Candidate of Historical Science, senior lecturer, Department of History of Ukraine, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Sumy, Ukraine. E-mail: v.korol@sspu.edu.ua. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5805-1415>

** first-year master's student of the Educational and Scientific Institute of History, Law and International Relations, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Sumy, Ukraine. E-mail: tanashut20@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9451-6787>

ЗБІРКА «РОМЕН ЦВІТЕ» (1943 Р.): МАЛОВІДОМЕ ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ НАЦИСТСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ НА ОКУПОВАНІЙ СУМЩИНІ**Віталій Король*****Тетяна Шуть******Анотація**

Метою статті є детальний аналіз структури та змісту маловідомого історичного джерела періоду німецької окупації – літературної збірки «Ромен цвіте», що вийшла в 1943 р. у місті Ромни Сумської області.

Методологія дослідження базується на принципах історизму, об'єктивності та всебічності. Використано загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, дедукція) і спеціально-історичні (історико-генетичний, історико-системний, ретроспективний, порівняльно-історичний) методи, а також елементи герменевтики та контент-аналізу.

Наукова новизна полягає в тому, що вивчення збірки «Ромен цвіте», дотепер практично невідомої науковій спільноті, вперше стало темою окремого дослідження.

Висновки. Літературна збірка «Ромен цвіте» постала не просто як видавничий проект, а як складний інструмент ідеологічної індоктринації та легітимізації нацистського окупаційного режиму. Ключовою стратегією видання стала інструменталізація національної пам'яті: через ревізію шевченкіани та підкреслення генетичного зв'язку української культури з німецькою, окупаційна влада намагалася дистанціювати населення від російського впливу, інтегруючи його в ієрархічну систему нової Європи.

Збірка яскраво фіксує явище інформаційного колабораціонізму, де зусилля місцевої інтелігенції спрямовувалися на створення ілюзії мирного розквіту та культурної автономії під німецькою зверхністю, водночас приховуючи реалії терору за фасадом антибільшовицької риторики та міфологізації постаті Адольфа Гітлера. «Ромен цвіте» є важливим джерелом для вивчення механізмів тотального контролю над публічним простором окупованого регіону, в якому національні форми культури використовувалися виключно для легітимізації насадженого загарбниками ладу.

Ключові слова: Друга світова війна, німецька окупація, Сумщина, нацистська пропаганда, літературна збірка, Ромен цвіте

Цитування: Король, В., & Шуть, Т. (2026). Збірка «Ромен цвіте» (1943 р.): маловідоме джерело з історії нацистської пропаганди на окупованій Сумщині. *Консенсус*, 2, 89–100.

<https://doi.org/10.3110/consensus/2026-02/089-100>

URL: <https://konsensus.net.ua/index.php/konsensus/article/view/230>

* кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, м. Суми, Україна. E-mail: v.korol@sspu.edu.ua. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5805-1415>

** здобувач I року навчання ОР «Магістр» Навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, м. Суми, Україна. E-mail: tanashut20@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9451-6787>

Постановка проблеми. Серед різноманітних аспектів дослідження публічного інформаційного простору України періоду Другої світової війни видавнича справа німецької окупаційної влади займає окреме становище через насиченість, різноманітність і відносно велику поширеність друкованої пропаганди, а також внаслідок певного відображення у публікованих матеріалах тогочасного життя українського населення. У цій ситуації кожне виявлене окупаційне видання є важливим внеском до скарбниці історичних джерел з цієї тематики.

Роменщина, як і решта Сумської області, під час німецької окупації 1941–1943 рр. перебувала в складі зони військової адміністрації. Не зважаючи на свою провінційність, Ромни в ті роки теж стали центром розгортання потужної інформаційної обробки населення з боку нацистської влади. Свідченням цього є і випуск у 1943 р. літературної збірки «Ромен цвіте». До сьогоднішнього часу цей альманах залишався поза увагою дослідників. Це можна пояснити тим, що збереглися лише одиничні примірники видання, які в радянський період знаходилися в закритих «спецхранах», через периферійність публікації збірка не була широко відома в еміграції, а вже за незалежної України зацікавленим науковцям просто не щастило натрапити на неї.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У радянські часи об'єктивне дослідження окупаційної видавничої справи було неможливим через диктат офіційної ідеології та надзвичайну обмеженість доступу до джерел. Активно розроблятися ця тематика почала в період незалежності. Так, комплексно досліджують інформаційний простір та систему нацистської пропаганди в окупованій Україні О. Салата і Д. Титаренко¹. На всебічному вивченні аспектів функціонування окремих окупаційних видань зосереджуються С. Стельникович та О. Жуковський². Низка сучасних науковців аналізують певні напрями нацистської пропаганди і висвітлення деяких специфічних тем на шпальтах підконтрольних німцям газет. Зокрема, йдеться про праці Н. Гандрабури, Н. Глушенка, О. Гончаренка, А. Іваненка, Г. Казакова і В. Нестеренка³. Водночас М. Горох, І. Грідіна та Є. Проценко

¹ Салата О.О. Періодичні видання в системі нацистської пропаганди на окупованих територіях України у 1941–1943 роках. *Київські історичні студії*. 2020. № 2 (11). С. 116–125. DOI: <https://doi.org/10.28925/2524-0757.2020.2.16>; Титаренко Д. Україна в контексті офіційного пропагандистського дискурсу періоду нацистської окупації. *Ukraina Moderna*. 2023. № 35. С. 18–48. DOI: <https://doi.org/10.3138/ukrainamoderna.35.018>

² Стельникович С. Житомирська газета «Голос Волині» в німецькому інформаційному просторі (жовтень 1941–1943 рр.). *Інтерфум: історія, політика, культура*. 2021. № 9. С. 139–151. DOI: <https://doi.org/10.35433/history.112020>; Stelnykovych S., Zhukovskiy O. The newspaper «Ovruchski Visti» in the Nazi information space (August–October 1943). *Інтерфум: історія, політика, культура*. 2023. № 12. С. 117–129. DOI: <https://doi.org/10.35433/history.112052>

³ Гандрабура Н.Я. Україномовна окупаційна преса як джерело з історії нацистської експлуатації населення України (1941–1944 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. № 38. С. 338–342; Глушенко Н.М. Висвітлення нацистської політики щодо селянства рейхскомісаріату «Україна» у періодичних виданнях періоду окупації (1941–1944 рр.). *Культурологічний альманах*. 2024. № 3. С. 73–81. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.3.9>; Honcharenko O., Ivanenko A.

акцентують свою увагу на використанні в окупаційній пресі політичних карикатур з пропагандистською метою⁴.

Проте в дослідженні саме неперіодичних видань періоду окупації наразі спостерігаються суттєві пробіли. Що ж до безпосередньо збірки «Ромен цвіте», то в науковому обігу про неї зафіксована лише одна мимобіжна згадка в опублікованому тексті доповіді всеукраїнської конференції, що відбулася в 2011 р. у Сумах⁵. Отже, існує потреба в подальшому запровадженню в науковий обіг цього джерела.

Метою статті є детальний аналіз структури і змісту маловідомого історичного джерела періоду німецької окупації – літературної збірки «Ромен цвіте», що вийшла в 1943 р. в місті Ромни Сумської області.

Виклад основного матеріалу. Літературна збірка «Ромен цвіте» була специфічним продуктом своєї епохи. Видання побачило світ у друкарні роменської газети «Відродження» під егідою філії Відділу пропаганди міста Ромни. Кураторство над проектом здійснював керівник філії, зондерфюрер К. Віммер, а загальну підтримку виданню надавав ортскомендант міста, майор Вандеслебен. Точна дата появи збірки невідома, проте її можна встановити приблизно. З одного боку, в тексті культурної хроніки наприкінці цієї брошури згадуються події травня і червня 1943 р., а з іншого – на шпальтах номеру газети «Відродження» за 6 липня того ж року міститься оголошення про надходження «Ромен цвіте» в продаж до книгарні. Тобто вірогідно видання вийшло з друку наприкінці червня – на початку липня 1943 р.

Сторінки брошури надруковані на папері газетного ґатунку, а обкладинка виготовлена з картону низької якості, що пояснюється нестачею добрих матеріалів. Розмір формату сторінок приблизно 15 на 20 см. Титульний аркуш обкладинки оздоблений зображенням квіток ромену, а остання сторінка – нацистською свастикою. (див. рис. 1.1 та рис. 1.2). Тираж збірки невідомий, проте через тогочасний дефіцит паперу й обмежені технічні можливості провінційного видавництва наклад не міг бути великим.

Поява альманаху об'єднала навколо себе тогочасну місцеву окупаційну

Reception of the Holodomor of 1932–1933 in the practice of the Nazi occupation regime in Ukraine as a means of forming the model of historical memory. *East European Historical Bulletin*. 2023. № 27. С. 183–201. DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.27.281519>; Казаков Г. Питання української історії та культури в окупаційній пресі Запорізької та Дніпропетровської обл. 1941–1943 рр. *Сторінки історії*. 2024. № 58. С. 271–283. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.58.2024.309252>; Нестеренко В.А. Тема дій німецьких підводних човнів в пресі на окупованих територіях України (на матеріалах «Сумського вісника» 1941–1943 рр.). *Сумська старовина*. 2021. № LVIII. С. 48–68. DOI: <https://doi.org/10.21272/starovyna.2021.58.5>

⁴ Горох М.В. Відзеркалення геополітичних реалій 1941–1943 рр. у політичній карикатурі окупаційної преси Чернігівської та Сумської областей. *Сіверщина в історії України*. 2021. Вип. 14. С. 293–313; Грідіна І.М., Проценко Є.О. Політична карикатура на сторінках окупаційної преси Донбасу. *Нові сторінки історії Донбасу*. 2018. № 27. С. 201–209.

⁵ Король В.М. Антиросійська пропаганда і тема європейськості України на сторінках друкованих окупаційних ЗМІ Сумщини (1941–1943 рр.). *Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи*: зб. мат. Всеукр. наук.-практ. конф., Суми, 20 травня 2011 р. / ред. кол.: К.К. Васильєв, В.М. Власенко, А.В. Гончаренко та ін. Суми: СумДУ, 2011. Ч. 1. С. 85–90.

адміністрацію та представників інтелігенції, які пішли на співпрацю з нацистською владою. Окрім німецького командування, ключову роль у підготовці видання відіграв бургомістр міста С.П. Андрієвський. Ідеологічне та змістовне наповнення забезпечували редактор газети «Відродження» І.С. Романченко, директор бібліотеки С.Л. Бабка, який виступив автором низки статей, і директор місцевого музею М.М. Семенчик. Художню частину збірки доповнювали твори поетів, які відображали тогочасні культурні реалії міста.

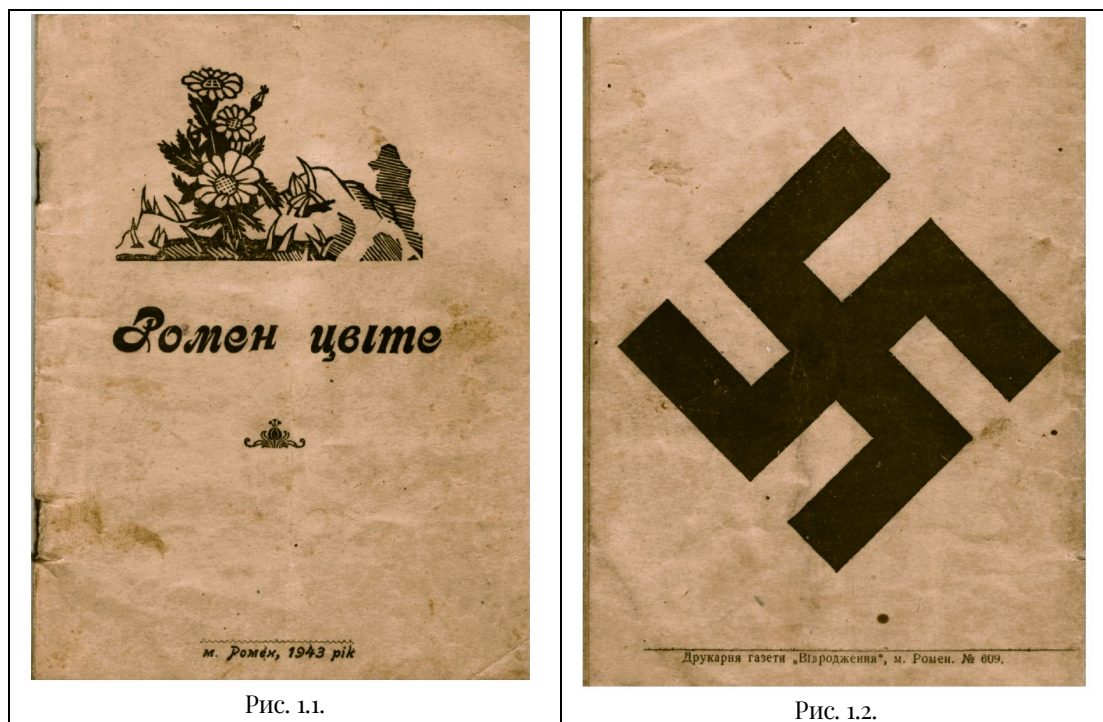

Рис. 1. Титульний й останній аркуші обкладинки збірки «Ромен цвіте».

Збірка є яскравим зразком пропагандистського видання періоду німецької окупації України і має виражений антисемітський, антибільшовицький та пронімецький ідеологічний характер. Також вона є свідченням колабораційної пропаганди, що використовувала ідею українського національного відродження задля легітимізації німецької влади та боротьби проти Радянського Союзу.

Видання відносно невелике за змістом (всього 64 сторінки), однак воно ефективно поєднує у собі офіціоз, краєзнавство й художню творчість. Загалом збірник містить 26 авторських матеріалів – статей, нарисів, промов, а також низку поетичних творів та культурну хроніку. Важливою особливістю є те, що збірка прямо пов'язана з пропагандистською газетою «Відродження»: вона не лише готувалася тією ж редакцією (під керівництвом І.С. Романченка та наглядом зондерфюрера К. Віммера), а й містить статті, що були раніше опубліковані на шпальтах газети або

тематично продовжували її лінію. Ця обставина дозволяє висувати твердження про взаємозалежність і дублювання змісту, за яких газета відповідала за оперативну щоденну пропаганду, а альманах – за глибинну, культурно-історичну легітимізацію окупаційної влади.

У цьому контексті важливе значення має порівняння ідентичних статей або нарисів, що публікувалися як у збірнику «Ромен цвіте», так і на шпальтах «Відродження». Цілковита тотожність в обох виданнях низки матеріалів, як, наприклад, «Короткий нарис історії міста Ромна» С.Л. Бабки (в газеті підписаний псевдонімом С. Роменець⁶) чи промова «Два світи» К. Віммера⁷, демонструє свідому стратегію ретрансляції та закріплення центральних ідеологічних тез у свідомості населення. Якщо в газеті ці матеріали подавалися як актуальна публіцистика, то їхнє перевидання у формі альманаху забезпечувало їм статус офіційного, документованого ідейного маніфесту, підсилюючи нормативність пронімецького й антибільшовицького наративів. У такий спосіб «Ромен цвіте» та «Відродження» функціонували як єдиний медіа-комплекс, де газета поширювала ідеї, а альманах надавав їм непохитного авторитету, використовуючи культурне поле для впровадження нацистської ідеології в українське суспільство.

Ще одним зв'язком між «Відродженням» та «Ромен цвіте» є той факт, що газета активно рекламувала збірку, інформуючи читача про її появу, місце продажу та ціну примірника (рис. 2).

Рис. 2. Реклама збірки «Ромен цвіте» у газеті «Відродження».

Візуальний ряд видання представлений 9 чорно-білими ілюстраціями, серед яких фотографії визначних архітектурних пам'яток (зокрема, Роменського собору), портрети Гітлера, Шиллера й Шевченка та репродукції музейних експонатів, що мали створювати ілюзію «мирного розквіту» міста під німецьким протекторатом.

Центральний ідеологічний посил збірнику, як уже зазначалося вище, ґрунтувався на поєднанні антибільшовизму з антисемітизмом. Документ відкрито декларує необхідність боротьби проти «жидо-комуністичного» світового зла, представляючи німецьку окупаційну владу як єдину рушійну силу для встановлення «нового порядку» та досягнення мети повного «кінця жидівства в Європі». Навколо цієї тези будувався весь зміст збірки, що підтверджується програмною статтею

⁶ Роменець С. Короткий нарис історії міста Ромна. *Відродження*. 1943. 19 березня, № 21 (128). С. 2-3.

⁷ Віммер К. Два світи. *Відродження*. 1942. 1 грудня, № 90 (100). С. 1.

В.О. Ржевського «Визволений Ромен». У ній автор описує вхід німецьких військ у Ромни 10 вересня 1941 р. як сакральний акт спасіння від червоного терору, акцентуючи увагу на тому, що за німців «місто почало дихати вільно»⁸.

Тези викладені вище підтверджуються й промовою зондерфюрера К. Віммера, яка була виголошена на відкритті театру в Ромнах. Віммер називає Гітлера визволителем української культури, стверджуючи, що саме він врятував європейську цивілізацію від «міжнародного жидівства», яке століттями планувало духовну деградацію народів. Автор промови проводить маніпулятивну паралель, стверджуючи, що СРСР був лише інструментом у руках «жидівського світового центру», а більшовицька революція – духовно підготованою жидами акцією для знищення національних культур. Окремий акцент робиться на тому, що за 20 років перебування у складі СРСР українська культура була свідомо приречена на загибель⁹.

Особливе місце в ідеологічній структурі збірки посідає і промова майора Вандеслебена виголошена з нагоди Дня героїв на могилах німецьких солдатів у Ромнах 14 березня 1943 р. Цей текст додає до антисемітської риторики елементи культу смерті та жертвності. Вандеслебен трактує війну проти «сатанинського більшовизму» як екзистенційну битву «бути чи не бути», де німецький солдат виступає щитом не лише для Райху, а й для всієї Європи¹⁰.

Цікаво, що пропаганда намагалася прив'язати українську землю до німецької ідентичності: майор стверджував, що хоча солдатів і вкриває українська земля, тут також «б'ється серце Райху». Смерть окупантів подається як вища жертва заради майбутніх поколінь, а перемога над більшовизмом – як єдина умова існування життя взагалі¹¹.

Історична ревізія у збірнику представлена «Коротким нарисом історії міста Ромна» С.Л. Бабки, де минуле переписується крізь призму протистояння Москві та відродження міста після 1941 р. Радянський період маркується як час суцільного занепаду¹². Ця лінія знаходить своє продовження і в археологічному розрізі, зокрема у розвідці М.М. Семенчика «Археологічне обличчя Роменщини». Автор вказує, що величезна кількість знахідок з Роменщини поповнювали музеї Москви, Ленінграда, Києва, Харкова та інших міст, фактично позбавляючи місцеву громаду її матеріальних пам'яток¹³.

⁸ Ржевський В.О. Визволений Ромен. *Ромен цвіте: збірка* / під керівництвом К. Віммера. Ромен: Філіал відділу пропаганди міста Ромен, 1943. С. 4–6.

⁹ Віммер К. Два світи. *Ромен цвіте: збірка* / під керівництвом К. Віммера. Ромен: Філіал відділу пропаганди міста Ромен, 1943. С. 7–9.

¹⁰ Вандеслебен. До дня героїв. *Ромен цвіте: збірка* / під керівництвом К. Віммера. Ромен: Філіал відділу пропаганди міста Ромен, 1943. С. 38–39.

¹¹ Ibid. С. 39.

¹² Бабка С.Л. Короткий нарис історії міста Ромна. *Ромен цвіте: збірка* / під керівництвом К. Віммера. Ромен: Філіал відділу пропаганди міста Ромен, 1943. С. 9–12.

¹³ Семенчик М.М. Археологічне обличчя Роменщини. *Ромен цвіте: збірка* / під керівництвом К. Віммера. Ромен: Філіал відділу пропаганди міста Ромен, 1943. С. 50–53.

Великий пласт збірника складають матеріали культурно-просвітницького характеру: вірші, літературознавчі нариси, звіти про відновлення міського господарства. Цей блок мав на меті не лише заповнити інформаційний вакуум, а й вибудувати чітку антитезу радянському минулому.

Літературна частина представлена творами місцевих авторів, зокрема В.О. Ржевського та М.П. Чигиріна, чия творчість майже повністю підпорядковувалася тезі про визволення народу від більшовизму. Вона зображувалася в ультранаціоналістичних та антисемітських тонах, що яскраво підтверджується рядками з вірша першого зі згаданих поетів: «...жиди *Вкраїну розтерзали...*», «...ганебні *Сталіна закони / рука кривавая дракона...*»¹⁴. Одночасно з демонізацією радянської влади, вони утверджували і культ особи німецького лідера, оспівуючи його як месіанську постать та рятівника українського народу: «...великий *фюрер Адольф Гітлер. / Він – батько рідний Україні. / Він – матір бідній сиротині...*»¹⁵.

Поруч із поезією публікувалися нариси про українську літературу радянської доби (подані крізь призму цензури та репресій) та статті про відновлення культурного життя міста. Особливий акцент робився на роботі театру, окружної бібліотеки та музею. Окремо згадувалося про збережений у музеї унікальний експонат – торбан Т.Г. Шевченка.

Загалом постать Тараса Шевченка у збірнику була використана як центральний елемент культурної політики окупаційної влади, спрямованої на створення образу національної лояльності режиму. Шевченкіана видання представлена трьома основними напрямками: ідеологічним переосмисленням творчості, естетичною рефлексією та краєзнавчими дослідженнями.

В ідеологічному аспекті ключовою є стаття І.С. Романченка «Поет визволеного народу». Автор пропонує ревізію спадщини Кобзаря, стверджуючи, що радянська влада спотворила зміст його творів, пристосовувавши їх під потреби класової боротьби. Натомість окупаційний «новий порядок» заявлявся як такий, що повертає поетові його справжнє обличчя, очищене від більшовицьких трактувань¹⁶.

Естетична складова розкривається у нарисі Г.К. Дідух «Спогад» через опис особистого сприйняття поезії Кобзаря авторкою¹⁷. Краєзнавчу лінію продовжує розвідка С.Л. Бабки «Згадки Т.Г. Шевченка про Ромен», де на основі аналізу творів письменника та щоденникових записів 1845 р. підкреслюється його зв'язок з містом¹⁸.

Окремий пласт ідеологічного наповнення збірника становить концепція

¹⁴ Ржевський В.О. Розквіт. *Ромен цвіте: збірка* / під керівництвом К. Віммера. Ромен: Філіал відділу пропаганди міста Ромен, 1943. С. 35.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Романченко І.С. Поет визволеного народу. *Ромен цвіте: збірка* / під керівництвом К. Віммера. Ромен: Філіал відділу пропаганди міста Ромен, 1943. С. 19–22.

¹⁷ Дідух Г.К. Спогад. *Ромен цвіте: збірка* / під керівництвом К. Віммера. Ромен: Філіал відділу пропаганди міста Ромен, 1943. С. 18.

¹⁸ Бабка С.Л. Згадки Т.Г. Шевченка про Ромен. *Ромен цвіте: збірка* / під керівництвом К. Віммера. Ромен: Філіал відділу пропаганди міста Ромен, 1943. С. 15–16.

інтегрованості українського письменства в німецький культурний простір, детально викладена у статті І.С. Романченка «Значення німецької літератури в розвитку українського письменства». Автор вибудовує теорію генетичної спорідненості української та німецької культур, починаючи від спільних рис «Слова о полку Ігоревім» із германським епосом, що мало на меті обґрунтування європейськості української літератури через її дистанціювання від російського впливу. У межах цієї концепції стверджувалося, що творчість Т. Шевченка, П. Куліша та М. Костомарова була детермінована ідеями Гете, Шиллера і Гердера, а постать Кобзаря трактується виключно як продукт західноєвропейської традиції. Особлива увага приділяється особі Івана Франка як перекладача «Фауста» та популяризатора німецького інтелектуального середовища, а через аналіз доробку Ольги Кобилянської та Лесі Українки просувається ідея німецького впливу на формування українського модерну та ідеї емансипації, зокрема через рецепцію ніцшеанства. На сторінках видання також згадувалися постаті Фрідріха Шиллера та Ріхарда Вагнера. Їхні імена використовувалися як символи німецького духу, що мали слугувати еталоном для нової української інтелігенції¹⁹.

Важливе місце у структурі видання звичайно належить постаті Адольфа Гітлера. Окрім візуальної репрезентації у формі портрета, збірник містить низку його цитат, що охоплюють ключові сфери нацистської пропаганди: від демагогічних закликів шанувати фізичну працю та соціальну рівність всередині народної спільноти до агресивних антисемітських випадів і тез про справжню незалежність континенту²⁰.

Особливу роль відіграє стаття К. Віммера «Архітектор Європи», приурочена до 54-річчя фюрера. У ній біографія Гітлера міфологізується та подається як шлях самобутнього генія, чия світоглядна еволюція від злиднів у Браунау до політичного панування зумовлена боротьбою з «міжнародним жидівством». Автор публікації намагається легітимізувати окупаційний режим, представляючи загарбницьку війну як визвольний похід, а самого Гітлера як архітектора нового геополітичного порядку, в якому Україні відведено роль підпорядкованого елемента в системі нової Європи. Така подача матеріалу мала на меті не лише зміцнення культу вождя, а й психологічну мобілізацію місцевого населення через нав'язування ілюзії причетності до розбудови «нового ладу»²¹.

Заключною частиною збірника є «Культурна хроніка», де зафіксовано події мистецького життя міста Ромни та регіону з листопада 1941 по червень 1943 рр.

¹⁹ Романченко І.С. Значення німецької літератури в розвитку українського письменства. *Ромен цвіте: збірка* / під керівництвом К. Віммера. Ромен: Філіал відділу пропаганди міста Ромен, 1943. С. 40–45.

²⁰ Гітлер А. [Цитати]. *Ромен цвіте: збірка* / під керівництвом К. Віммера. Ромен: Філіал відділу пропаганди міста Ромен, 1943. С. 55.

²¹ Віммер К. Архітектор Європи. *Ромен цвіте: збірка* / під керівництвом К. Віммера. Ромен: Філіал відділу пропаганди міста Ромен, 1943. С. 58–60.

У звітах про театральне життя повідомляється про діяльність театру ім. Леонтовича під керівництвом А. Воліківського та М. Богдановича. Репертуар установи базувався на українській класиці, зокрема постановках «Наталки Полтавки», «Запорожця за Дунаєм» і «Лісової пісні», що поєднувалися з виконанням німецьких народних пісень для підкреслення лояльності до окупантів. Інституційна розбудова регіону представлена відкриттям Роменського музею, художньої школи та міської бібліотеки. При цьому відновлення роботи останньої супроводжувалося вилученням радянської та єврейської літератури, що свідчить про системну цензуру та ідеологічну селекцію фондів²².

Хроніка також описує літературні вечори за участю поетів М. Чигирини і В. Ржевського, художні виставки молодих митців та проведення Шевченківських свят. Організація цих заходів безпосередньо Відділом пропаганди вказує на їхню маніпулятивну роль: використання національних культурних форм мало на меті заспокоєння населення та відвернення уваги від реалій окупаційного ладу²³.

Висновки. Отже, літературна збірка «Ромен цвіте» постала не просто як видавничий проєкт, а як складний інструмент ідеологічної індоктринації та легітимізації окупаційного режиму на Роменщині. Ключовою стратегією видання стала інструменталізація національної пам'яті: через ревізію шевченкіани та підкреслення генетичного зв'язку української культури з німецькою, окупаційна влада намагалася дистанціювати населення від російського впливу, інтегруючи його в ієрархічну систему нової Європи. Збірка яскраво фіксує явище інформаційного колабораціонізму, де зусилля місцевої еліти спрямовувалися на створення ілюзії мирного розквіту та культурної автономії під німецькою зверхністю, водночас приховуючи реалії терору за фасадом антибільшовицької риторики та міфологізації постаті Адольфа Гітлера. «Ромен цвіте» є важливим джерелом для вивчення механізмів тотального контролю над публічним простором окупованого регіону, в якому національні форми культури використовувалися виключно для легітимізації насадженого загарбниками ладу.

Перспективним для подальших досліджень за цією тематикою видається вивчення персоналій, причетних до випуску літературної збірки, та їхньої мотивації до участі в цьому видавничому проєкті.

REFERENCES

Handrabura, N. (2014). Ukrainomovna okupatsiina presa yak dzherelo z istorii natsystskoi ekspluatatsii naseleння Ukrainy (1941–1944 rr.) [The Ukrainian language occupation press as a source from history of Nazi exploitation of Ukrainian population (1941–1944)]. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, 38, 338–342 [in

²² [Без автора]. Культурна хроніка. *Ромен цвіте: збірка* / під керівництвом К. Віммера. Ромен: Філіал відділу пропаганди міста Ромен, 1943. С. 60–61.

²³ Ibid.

- Ukrainian].
- Hlushenok, N. (2024). Vysvitlennia natsystskoi polityky shchodo selianstva reikhskomisariatu «Ukraina» u periodychnykh vydanniakh periodu okupatsii (1941–1944 rr.) [Explanation of the Nazi policy regarding the peasantry of the Reichskommissariat «Ukraine» in periodicals of the occupation period (1941–1944)]. *Kulturolohichniy almanakh*, 3, 73–81. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.3.9> [in Ukrainian].
- Honcharenko, O., & Ivanenko, A. (2023). Reception of the Holodomor of 1932–1933 in the practice of the Nazi occupation regime in Ukraine as a means of forming the model of historical memory. *East European Historical Bulletin*, 27, 183–201. DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.27.281519> [in English].
- Horokh, M. (2021). Viddzerkalennia heopolitychnykh realii 1941–1943 rr. u politychnii karykaturi okupatsiinoi presy Chernihivskoi ta Sumskoi oblasti [The reflection of 1941–1943 geopolitical reality in the political cartoon of the occupational press in Chernihiv and Sumy region]. *Sivershchyna v istorii Ukrainy*, 14, 293–313 [in Ukrainian].
- Hridina, I., & Protsenko, Ye. (2018). Politychna karykatura na storinkakh okupatsiinoi presy Donbasu [Political caricatures in the occupation press of Donbas region]. *Novi storinky istorii Donbasu*, 27, 201–209 [in Ukrainian].
- Kazakov, H. (2024). Pytannia ukraïnskoi istorii ta kultury v okupatsiinii presi Zaporizkoi ta Dnipropetrovskoi obl. 1941–1943 rr. [The aspects of Ukrainian history and culture in the occupation press of Zaporizhzhia and Dnipropetrovsk oblasts. 1941–1943]. *Storinky istorii*, 58, 271–283. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.58.2024.309252> [in Ukrainian].
- Korol, V. (2011). Antyrosiiska propahanda i tema yevropeïskosti Ukrainy na storinkakh drukovanykh okupatsiinykh ZMI Sumshchyny (1941–1943 rr.) [Anti-Russian propaganda and the theme of Ukraine's Europeaness on the pages of the printed occupation media of Sumy region (1941–1943)]. *Suspilno-politychni protsesy na ukraïnskykh zemliakh: istoriia, problemy, perspektyvy: zb. mat. Vseukr. nauk.-prakt. konf., Sumy, 20 travnia 2011 r. / red. kol.: K.K. Vasyliiev, V.M. Vlasenko, A.V. Honcharenko ta in. Sumy: SumDU. Ch. 1, 85–90* [in Ukrainian].
- Nesterenko, V. (2021). Tema dii nimetskykh pidvodnykh chovniv v presi na okupovanykh terytoriiakh Ukrainy (na materialakh «Sumskoho visnyka» 1941–1943 rr.) [The theme of the German submarines' activities covered in the press on the occupied territories of Ukraine (based on the materials of «Sumy Herald» of 1941–1943)]. *Sumska starovyna*, 58, 48–68. DOI: <https://doi.org/10.21272/starovyna.2021.58.5> [in Ukrainian].
- Salata, O. (2020). Periodychni vydannia v systemi natsystskoi propahandy na okupovanykh terytoriiakh Ukrainy u 1941–1943 rokakh [Periodicals in the system of Nazi propaganda in occupied territories of Ukraine in 1941–1943]. *Kyïvski istorychni studii*, 2 (11), 116–125. DOI: <https://doi.org/10.28925/2524-0757.2020.2.16> [in Ukrainian].
- Stelnykovych, S. (2021). Zhytomyrska hazeta «Holos Volyni» v nimetskomu informatsiinomu prostori (zhovten 1941 – 1943 rr.) [Zhytomyr newspaper «The Voice of Volyn» in the German information space (October 1941 – 1943)]. *Intermarum: istoriia, polityka, kultura*, 9, 139–151. DOI: <https://doi.org/10.35433/history.112020> [in Ukrainian].
- Stelnykovych, S., & Zhukovskiy, O. (2023). The newspaper «Ovruchski Visti» in the Nazi information space (August–October 1943). *Intermarum: istoriia, polityka, kultura*, 12, 117–129. DOI: <https://doi.org/10.35433/history.112052> [in English].
- Tytarenko, D. (2023). Ukraina v konteksti ofitsiinoho propahandystskoho dyskursu periodu natsystskoi okupatsii [Ukraine in the context of official propaganda discourse during the

period of Nazi occupation]. *Ukraina Moderna*, 35, 18-48. DOI:
<https://doi.org/10.3138/ukrainamoderna.35.018> [in Ukrainian].

Отримано 10.05.2026

Отримано в доопрацьованому вигляді 20.05.2026

Прийнято до друку 27.05.2026

Submitted 10.05.2026

Received in revised form 20.05.2026

Accepted for publication 27.05.2026